

De Zandbergen

Wandeling vanuit Opoeteren, naar de landduinen van het Kempens Plateau.

*Deze wandeling begint en eindigt aan de kerk van **Opoeteren**, de kleinste van de drie vroegere gemeenten die nu samen Maaseik vormen. Opoeteren ligt aan het kruispunt van de weg Maaseik - Neeroeteren - As met deze van Gruitrode naar Dilsen. Voldoende parkeerplaats is er op het kleine plein, het Bosbessenpleintje, aan de zuidkant, dus de lage kant van de Kerk, waar ook het vertrekpunt van onze wandeling is.*

Laarzen zijn niet echt nodig, stevig schoeisel wel. De lengte bedraagt 14 km, maar is toch vrij inspannend, omwille van enkele hellingen en grote stukken rul zand.

Opoeteren 1

Opoeteren was vroeger een dorp van landbouwers, die zich langs de oevers van de Oeter of Bosbeek gevestigd hebben. De laatgotische toren (onderkant) van de kerk dateert uit 1571, de rest van de kerk in Maasgothiek werd herbouwd in 1905. Patroonheilige is St. Dyonisius, de heilige die afgebeeld wordt met zijn afgehouden hoofd onder zijn arm geklemd. Een afbeelding vindt men op de 'makelaar' van de deur aan de noordkant. In diezelfde noordkant van de kerk bevindt zich een gedenksteen ter nagedachtenis van Jacob Panhauzen, hier geboren rond 1500, die later abt werd van de abdij van Steinfeld in Duitsland. Beekvallei en droge Maasarm

Onze wandeling start op het Bosbessenpleintje, waar we even rondkijken naar de imposante kerktoren en naar de oude watermolen uit de 16de eeuw, die nog steeds maalvaardig is. Deze molen was vroeger eigendom van de Heer de Selys, uit Maastricht, en was een banmolen. De boeren moesten dus hun graan hier laten malen en dus de beurs van hun heer op deze manier spekken. Onze wandeling vertrekt zuidwaarts, naar de brug over de beek, waar we een goed zicht hebben op de oude watermolen, de kerk en de beek. We volgen de verkeersweg tot op de T-splitsing en gaan naar links, en steken aan de rotonde de verkeersweg recht over, de Zandstraat in. Onmiddellijk hierna slaan we rechts een klein pad in dat naast de verkeersweg tegen de helling omhoog loopt. Ons pad bevindt zich op het talud, hoog boven de weg. Door een jong eiken- en dennenbos bereiken we boven op de helling een grotere weg die van

links komt. Wij gaan gewoon rechtdoor en komen op een verharde weg en bereiken rechtsdraaiend

De Bosbeek 2

De Bosbeek is een van de best bestudeerde waterlopen in Limburg. De ganse vallei werd gedurende een tiental jaren uitgebreid geïnventariseerd door het LISEC, het provinciaal ecologisch centrum. Daaruit blijkt de uitzonderlijke faunistische en floristische rijkdom. 121 vogelsoorten werden er waargenomen, waarvan er 88 zeker ook gebroed hebben. Er is een grote verscheidenheid aan ecotopen: weilanden, ruigten, moerassen, elzenbossen, eikenbossen en populierenaanplantingen, waardoor de lijst aan plantensoorten immens lang geworden is.

De bronnen van de Bosbeek of Oeter bevinden zich aan de voet van de mijnterrils van Waterschei op een hoogte van 76 meter. 25 km verder, te Aldeneik, mondt ze uit in de Maas op een hoogte van 30 meter. Dank zij het grote verval bevonden zich ooit 21 watermolens langs de Bosbeek. In de gemeente Opoeteren waren er ooit 5 actief.

opnieuw de grote verkeersweg. We steken deze over en vinden recht aan de overkant een smalle doorgang over een watergreppel, waarachter een klein pad begint, gemarkeerd door een paaltje met oranje cirkel..

We wandelen 300 meter rechtdoor en komen op een punt, aan het voetbalterrein, waar 6 wegen samenkomen. We nemen de tweede van rechts, een verharde weg, en blijven dus op gelijke hoogte met de links liggende weilanden. 100 meter verder nemen we het eerste pad naar links dat we 600 meter rechtdoor volgen. Rechts van dit pad ligt een haagkant met daarachter een rij huizen. Links strekken zich akkers en weilanden uit met er achter een lage boerderij. We dwarsen een verharde weg en waar even verder een weg naar rechts gaat, draait ons pad wat naar links. We belanden terug in een dennenbos, gaan 30 meter verder naar rechts en dalen even later steil naar beneden. Met aan de linkerkant een weiland, eindigt ons pad in een T-splitsing. We gaan hier naar links. We wandelen nu in een oude droge Maasarm, lichtjes bergop. Het water vloeide hier dus weg van de huidige Maas.

Waar het weiland eindigt komen we in een jong bos. Bij het volgend kruispunt gaan we rechtdoor, iets naar rechts afbuigend en we bereiken de rand het bos. We draaien met de weg mee naar rechts en op de daaropvolgende T-splitsing gaan we naar links. 200 meter verder komen we naast een huis op een verharde weg die we naar rechts volgen. Waar deze weg uitkomt op een grotere verharde weg staat tussen grote beuken, lindes en eiken een kapel, de *Sjouwekapel*. Deze kapel werd gebouwd door de bewoner van de nabij gelegen boerderij om zegen af te smeken over de houthandel die ze net gestart waren. **D**

We nemen de grote weg, de Houwstraat, naar rechts en gaan 100 meter verder, vlak achter een dicht op de weg staand huis, naar links de Veldstraat in. We lopen tussen het hoofd- en bijgebouw door van een kleine boerderij ('Veldheem'). Aan het laatste huis, 200 meter verder, eindigt de wegverharding en we gaan nu verder op een veldweg. Deze draait naar rechts en we komen in een loofbos, eigendom van de Vlaamse Gemeenschap. In het bos nemen we het pad onmiddellijk links dat 400 meter verder uitkomt op een verhard fietspad.

Hier gaan we rechts. In het bos rechts van dit pad bevond zich vóór de laatste wereldoorlog een openluchttheater, "Bendendaal" genoemd, waarvan men nu nog de restanten kan terugvinden. Van 1923 tot 1938 werden hier met veel succes bekende toneelstukken opgevoerd, o.a. door het Vlaamse Volkstoneel, zoals "Jozef in Dothan", "Hamlet" en "De Paradijsovogels". 200 jaren terug was deze plaats berucht als ontmoetingsplaats van de Bokkerijders, een naam voor verschillende roversbenden die destijds in beide Limburgen actief waren.

Het fietspad volgend komen we langs eeuwenoude kastanjabomen die eertijds bij een kasteelboerderij behoorden, en bereiken een grote verkeersweg die we voorzichtig recht oversteken. (Even naar rechts, dan terug naar links.) Voor ons, verscholen achter de dubbele rij beukenbomen, liggen enkele vijvers, een slotgracht en een kasteel. We volgen het pad dat links langs de omheining loopt.

Kasteel "De Schans"

Kasteel "De Schans" is een waterkasteel uit het midden van de 17de eeuw. Het was eertijds een jachtpaviljoen van de prins-bisschoppen van Luik. Het is gebouwd op de grondvesten het middeleeuws kasteel van de heerlijkheid Dorne, dat onder het land van Horn ressorteerde. Dit laatste kwam overeen met het noordoostelijke gedeelte van het graafschap Loon, waarbinnen het een grote graad van autonomie genoot.

Ondanks verschillende verbouwingen behield kasteel "De Schans" een aantal fundamentele kenmerken van de Maaslandse Renaissance, o.a. de natuurstenen hoekkettingen en ontlastingsboogjes. De vensters van de kelderverdieping zijn in arduin ingelijst, deze van de overige bouwlagen zijn in hout uitgevoerd. Zowel het schilddak van de hoofdvleugel als het zadeldak van de langere zijvleugel zijn met dakkapellen uitgerust. De

aanleunende, halfronde toren is met een afgeknotte spits bekroond. Boven de toegangsdeur is het wapenschild van de Luikse prins-bisschop en de datum 1667aangebracht. De laatste vergroting dateert van 1850.

Het kasteel is in privaat bezit. Een tiental jaren geleden werd de vrijliggende bijbehorende kapel afgebroken. De slotgrachten werden verbreed tot vijvers en werden tot voor enkele jaren als (forellen)visvijver uitgebaat.

Moet er nog zand zijn ?

We laten het kasteel rechts van ons en volgen het pad naast de gracht en steken even later terug de Bosbeek over. Rechts en links van ons bevindt zich het vroegere kasteelpark. We bereiken opnieuw een verkeersweg, gaan even naar rechts en gaan slaan dan links een weg in die "de Zavel" genoemd wordt. Deze weg voert ons inderdaad direct naar de zavel of het zand.

De Zandbergen

Landduinen komen in de Belgische Kempen voor op verschillende plaatsen: Hechtel, Kalmthout, Reppel, maar voornamelijk tussen Opoeteren en Gruitrode. Het is het grootste duinencomplex van de Limburgse Kempen, 5 à 6 km lang en 1000 meter breed. Het duinengebied ligt ingebed in een reusachtig bosgebied dat de Hoge Kempen bedekt van As tot Neeroeteren en van Dilsen tot Gruitrode. Vandaar ook dat gevoel van "uit de bewoonde wereld gestapt" dat men heeft bij een wandeling door dit gebied.

Over de herkomst van het zand is de wetenschap het vrijwel eens: het zijn eolische afzettingen in de postglaciale perioden, waarbij gletsjerpuin en zeezand uit noordelijke gebieden voor het materiaal zorgden. De opeenvolgende stadia: het dichte bos, de ontginning ervan voor landbouw, het onvruchtbaar worden, voerden tot een min of meer stabiele evenwichtige situatie van heidelandenschap waarop de keuterboer een karige boterham verdiende. Een storing in dit evenwicht zorgde echter voor het ontstaan van de landduinen. Volgens E. Paulussen, van het Instituut voor Aardkunde van de Universiteit van Leuven, ligt er een directe relatie tussen een lokale bevolkingsexplosie in de 12e - 13e eeuw en het ontstaan van de zandhopen. Door overbegrazing, het te frequent plaggen van de heidegrond en een onoordeelkundig uitbreiden van het landbouwareaal, samengaand met ongunstige klimatologische omstandigheden, ontstond er een kale droge bodem, waarop de wind vrij spel had. Paulussen plaatst het uitwaaiingsgebied van deze landduinen dan ook in de historische akkers ten zuidwesten van hun huidige ligging.

Wat er ook van zij, voor ons ligt een schitterend wandelgebied van golvende zandheuvels, spaarzaam begroeid met vliegdennen, lage kromme eiken, mossen en korstmossen, heide, heidespurrie, pijpenstrootje en zandzegge. Deze wandeling stond reeds lang gepland als voetspoor, maar door het ontbreken van gemarkeerde paden in het hart van de duinen, was het onmogelijk een wandeling voldoende nauwkeurig te omschrijven. Alles lijkt zo op elkaar en verdwalen zou zeker niet te vermijden zijn. Sinds enige tijd is hierin verandering gekomen. Het landschap werd opgenomen in het netwerk van wandelpaden dat door het Regionaal Landschap Kempen & Maasland werd uitgewerkt. Nu bevinden zich in het gebied overal kleurkentekens die op weerbestendige palen aangebracht werden, die met een betonnen voet stevig in de zandige bodem verankerd zitten. We hebben er gaarne gebruik van gemaakt in deze beschrijving.

Tussen twee reusachtige eiken bereiken we het bos en de eerste heuvels en we nemen na 20 meter de zandweg die naar links gaat. Rechts van het pad staat de eerste paal van de reeks met kleuraanduidingen die ons door het gebied zullen loodsen. De **oranje cirkel** is de kleur die ons vandaag zal helpen onze weg te vinden. De rode driehoek, de blauwe ruit en de groene rechthoek die zich ook op deze paal bevinden hebben voor ons geen betekenis. 500 meter verder komen we op een verharde weg die we naar rechts volgen. We komen voorbij een Camping, waar men eventueel de honger of dorst kan stillen. Voorbij de camping gaat de weg over in een zandweg en deze buigt even later af naar rechts. We blijven steeds de oranje cirkel volgen en de weg wordt zandiger en begint te stijgen. Een flinke klim brengt ons aan het een kapelletje op de O.L.Vrouwberg. Er staan hier enkele banken zodat we even kunnen verpozen.

O.L.Vrouwberg æ

Dit beeld op een gemetselde sokkel werd in 1953 opgericht door een jeugdvereniging uit Bree, die in deze duinen een geliefkoosd spelterrein vond. Het beeldje werd verschillende malen door vandalen vernield, maar steeds kwam er een ander in de plaats. Letten we ook even op de kromme zware dennenbomen die hier overal staan. Met zekerheid is dit het oudste dennenbos in Limburg. Het werd aangeplant in 1876 en trotseerde verschillende branden en stormen. Recent nog moesten drie bomen die door blikseminslag getroffen waren, geveld worden.

Onze wandelweg gaat rechtdoor naar beneden, en steeds onze oranje cirkel volgend gaan we op de volgende kruising naar links. 200 meter verder gaat ons pad weer naar links en we dringen nu dieper de zandheuvelds in. Ons wandelpad met de oranje cirkel klimt en daalt nu verder over de landduinen. Stilaan worden de heuvels wat kaler en de vlakke meer open. We komen aan een slagboom en stappen door de nauwe doorgang buiten het afgebakende gebied. Als we links en recht voor ons door de struiken grote lage bouwsels zien, opgetrokken in betonnen platen, dan zitten we goed. Het zijn kampeergelegenheden voor jeugdgroepen.

Hier verlaten we -voor een tijdje althans- onze oranje cirkel markering.

We slaan hier rechtsaf, in de richting van een andere slagboom, zo'n 50 meter verder. We gaan weer door de smalle doorgang en houden deze richting aan. Links zien we een informatiebord over het gebied van de Vlaamse Gemeenschap, eigenaar van het natuurreservaat, .

Door de bomen zien we recht voor ons hogere zandheuvelds opdoemen. Ons pad is hier moeilijker te beschrijven, maar we volgen het hoofdpad. Waar dit onduidelijker wordt, gaan we nog steeds in dezelfde richting door, moeizaam stijgend door het mulle zand. Er is hier geen echt pad maar we moeten naar het hoogste punt van de duinen. Dat bevindt zich zo'n 200 meter recht voor ons, iets naar rechts, en we klimmen er naar toe. We bereiken de top van de Oudsberg.

***De Oudsberg* ☞**

Met zijn 91 meter was de Oudsberg vroeger het hoogste punt van de Kempen, de mijnterrils buiten beschouwing gelaten. Maar de wind heeft hier vrij spel en de top wordt jaar na jaar verder afgeplat en verplaatst in NO-richting. Waar nu nog de betonnen ring in het zand ligt bevond zich tot voor enkele jaren een MGI-punt van het Nationaal Geografisch Instituut, een vast punt in het landschap dus. Maar ontelbare spelende jeugdgroepen, wandelaars, paard- en motorrijders hebben het betonnen blok vernield.

Van op de top hebben we een weids uitzicht over het landschap. De omringende bossen worden echter steeds groter waardoor het uitzicht vermindert. In het zuiden zien we de mijnterrils van Winterslag, Zwartberg en Waterschei. In het zuidoosten deze van Eisden, en verder naar het oosten de schouwen van DSM Geleen. Bij helder weer ziet men in het noordoosten de koeltoren van de centrale van Wessem.

Kijken we ook even rondom ons naar de zomereiken: het zijn hier struiken op hoge poten die langzaam maar zeker de strijd verliezen tegen de wind en de recreatiedruk.

Nu even goed opletten! We dalen af precies aan de westelijke kant van de heuvel, dus 90° links ten opzichte van de richting waaruit we gekomen zijn. Onze richtpunten zijn een dubbele en enkele berkenboom beneden aan de helling. Ons pad voert er tussen door. Een draadafsluiting links en rechts markeert ons pad. 300 meter verder bereiken we weer een slagboom en gaan buiten het Staatsnatuurreservaat Oudsberg. We nemen de tweede weg naar rechts, dus niet deze met de slagboom, en zie, onze **oranje cirkel** is er weer en zal ons verder gidsen.

Dit merkteken volgend, gaan we 700 meter verder op een kruispunt naar rechts, en 500 meter verder naar links. De weg is vlak maar zandig. Na 100 meter nemen we, onze oranje cirkel volgend, het pad naar rechts en dit volgen we min of meer in dezelfde richting

altijd rechtdoor over zo'n 1500 meter. We bevinden ons tussen uitgestrekte bossen van grove en zwarte den, afgeboord met eiken en vogelkers.

Na een kromming in de weg lopen we langs een reeks buitenverblijven met vijvertjes en bereiken uiteindelijk een verharde weg. **Hier verlaten we onze oranje cirkel** en steken we rechtover, het buitenverblijf 'De Rietvogel' aan onze rechterkant latend.

We komen aan een boerderij en bereiken een T-splitsing op een verharde weg. Die nemen we naar links, laten de boerderij dus aan onze linkerkant en volgen de verharde weg, de Ridderpadstraat. Deze maakt een bocht naar rechts en voert ons uiteindelijk terug naar het dorp, 1500 verder, langs een veldkapel en het kerkhof. 100 meter voorbij het kerkhof draaien we gewoon met de hoofdweg mee en bereiken terug de kerk en het dorpsplein. We kunnen nu het zand uit ons schoeisel verwijderen.

Theo Dreesen

Cartografie: ©NGI www.ngi.be